

RIADNE PREDBEŽNÉ STANOVISKO

I. VŠEOBECNÁ ČASŤ

1. Názov

Návrh nariadenia Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní rozhodnutí a prijímaní verejných listín vo veciach rodičovstva a o zavedení európskeho osvedčenia o rodičovstve

2. Číslo a dátum zverejnenia dokumentu EK, (prípadne číslo a dátum zverejnenia dokumentu Rady EÚ)

číslo dokumentu EK: COM(2022) 695 final z 7.decembra 2022

číslo dokumentu Rady: 15837/22, JUSTCIV 167, FREMP 261, JAI 1654, IA 219
+ ADD 1 + ADD 2 + ADD 3 + ADD 4 + ADD 5

3. Označenie výboru alebo pracovnej skupiny

Pracovná skupina pre občianskoprávne veci (JUSTCIV)

4. Gestorský ÚOŠS

Ministerstvo spravodlivosti SR

Spolugestorský ÚOŠS

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

5. Charakteristika prijímaného aktu

legislatívny právny akt – vysoká dôležitosť

6. Metóda schvaľovania

jednomyseľné schvaľovanie Radou EÚ po súhlase Európskeho parlamentu

7. Zhrnutie obsahu a cieľa návrhu

Ide o návrh z oblasti medzinárodného práva súkromného, predložený podľa čl. 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie. Návrh obsahuje harmonizované pravidlá týkajúce sa uľahčovania uznávania rodičovstva určeného v jednom členskom štáte EÚ, v inom členskom štáte EÚ, a to prostredníctvom prijatia jednotných pravidiel v oblasti:

- medzinárodnej právomoci súdov,
- rozhodného práva,
- vzájomného uznávania súdnych rozhodnutí,
- vzájomného uznávania verejných listín s právnymi účinkami,
- prijímanie verejných listín bez právnych účinkov ale s dôkaznými účinkami.

Deklarovaným cieľom návrhu je:

- posilniť ochranu základných práv a iných práv detí v cezhraničných situáciách, vrátane ich práva na identitu, nediskrimináciu a práva na súkromný a rodinný život, či ich dedičských práv a práv na výživné;
- poskytnúť právnu istotu pokiaľ ide o pravidlá, ktoré sa uplatnia pri určení rodičovstva dieťaťa v cezhraničnej situácii alebo uznania rodičovstva už určeného v inom členskom štáte EÚ;
- zníženie nákladov pre rodiny ako aj správne a súdne systémy členských štátov EÚ vyvolané konaniami smerujúcimi k uznaniu rodičovstva určeného v inom členskom štáte EÚ;

- zavedenie nepovinného európskeho osvedčenie o rodičovstve za účelom uľahčenia uznávania.

V európskom ani globálnom kontexte neexistujú harmonizované pravidlá medzinárodnej právomoci, rozhodného práva či uznávania rozhodnutí a listín týkajúcich sa rodičovstva. SR je však viazaná viacerými dvojstrannými zmluvami s členskými štátmi EÚ, ako aj tretími štátmi, ktoré upravujú aj otázky právomoci, rozhodného práva a uznávania súdnych rozhodnutí (nie verejných listín) v otázkach určenia rodičovstva.

Európska Komisia odôvodňuje návrh nasledovne:

Návrh sa vzťahuje na uznávanie rodičovstva s cezhraničným prvkom, bez ohľadu na to, ako bolo dieťa počaté či narodené a bez ohľadu na formu rodiny dieťaťa. Návrh sa tak vzťahuje aj na uznanie rodičovstva párov rovnakého pohlavia stanoveného v inom členskom štáte EÚ a tiež na uznávanie rodičovstva pri osvojeniach podľa právneho poriadku členského štátu EÚ. Návrh predpokladá uznanie alebo prijatie rozhodnutí a verejných listín, ktorými bolo určené rodičovstvo v inom členskom štáte, a to vrátane osôb rovnakého pohlavia, avšak nie uznanie samotného manželstva alebo registrovaného partnerstva. Návrh sa nevzťahuje na medzištátne osvojenia. Návrh sa netýka kompetencií členských štátov EÚ upravovať hmotné normy rodinného práva, akými je definícia rodiny, či určenie rodičovstva v situáciách bez cezhraničného prvku. Nemá tiež dopad na normy členských štátov týkajúce sa uznávania manželstiev či registrovaných partnerstiev uzavretých v cudzine.

Návrh sa uplatňuje bez ohľadu na štátnu príslušnosť dieťaťa a jeho rodičov, avšak vzťahuje sa na uznávanie alebo prijatie listín určujúcich či preukazujúcich rodičovstvo vydaných len v členských štátoch EÚ. Uznanie alebo dôkazná moc takýchto listín vydaných v tretích štátoch sa bude aj naďalej spravovať vnútroštátnym právom jednotlivých členských štátov EÚ.

Všeobecnú právomoc na rozhodovanie (kapitola II) podľa návrhu by mali súdy obvyklého pobytu dieťaťa, občianstva dieťa, obvyklého pobytu odporcu, obvyklého pobytu niektorého z rodičov, občianstva niektorého z rodičov alebo členského štátu EÚ, v ktorom sa dieťa narodilo (čl. 6 návrhu). Ak sa nedá právomoc založiť podľa týchto kritérií, majú právomoc súdy členského štátu, kde sa dieťa nachádza. Návrh obsahuje aj ustanovenia o zostatkovej právomoci a forum necessitatis.

Rozhodným právom (kapitola III) na určenie rodičovstva je právo štátu obvyklého pobytu osoby, ktorá dieťa porodila, alebo ak sa obvyklý pobyt nedá určiť, právo štátu, v ktorom sa dieťa narodilo (čl. 17 ods. 1 návrhu). Uplatnenie takto určeného rozhodného práva možno vylúčiť uplatnením výhrady verejného poriadku (čl. 22 návrhu). Návrh v čl. 22 ods. 2 uvádza, že pri uplatňovaní čl. 22 ods. 1 súdy a iné príslušné orgány členských štátov EÚ dodržiavajú základné práva a zásady stanovené v charte, najmä v jej článku 21 o práve na nediskrimináciu. Vzhľadom na uvedené by prípadnú výhradu verejného poriadku uplatnenú orgánmi SR pri rozhodovaní podľa práva iného členského štátu EÚ mohol Súdny dvor EÚ interpretovať tak, že by SR musela uznať za rodičov aj osoby rovnakého pohlavia. Uvedené je však z pohľadu SR situáciou, pri ktorej je potrebné trvať na výhrade verejného poriadku.

Ustanovenia o vzájomnom uznávaní rozhodnutí súdov (kapitola IV oddiel 1) umožňujú odmietnutie uznania cudzieho rozhodnutia aj z dôvodu rozporu s verejným poriadkom (čl. 31 návrhu). Návrh však v čl. 31 ods. 1 písm. a) limituje možnosť členského štátu EÚ uplatniť výhradu verejného poriadku, tým, že takúto výhradu možno uplatniť len „vzhľadom na záujem dieťaťa v zjavnom rozpore s verejným poriadkom členského štátu“. Návrh by teda mohol zaviazat' slovenské orgány uznať napríklad spoločné rodičovstvo dvoch osôb rovnakého

pohlavia určené v inom členskom štáte EÚ ako aj rodičovstvo pochádzajúce z náhradného materstva realizovaného v inom členskom štáte EÚ. Problematický je aj možný dopad do oblasti uznania rodičovstva pochádzajúceho z náhradného materstva realizovaného v treťom štáte, ak rodičovstvo k dieťaťu bolo následne určené v členskom štáte (napríklad osvojením). Návrh na rozdiel od súčasného stavu neumožňuje uznávajúcemu členskému štátu uznanie efektívne odmietnuť s poukazom na výhradu verejného poriadku.

Návrh umožňuje aj uznávanie rodičovstva určeného vo forme verejnej listiny, ak takáto forma určenia v štáte pôvodu má porovnateľné účinky so súdnym rozhodnutím vo veci (kapitola IV, oddiel 3). U ostatných verejných listín preukazujúcich rodičovstvo (kapitola V) návrh upravuje ich dôkaznú moc v ostatných členských štátoch EÚ.

Európske osvedčenie o rodičovstve je upravené v kapitole VI návrhu a má slúžiť na preukazovanie rodičovstva určeného v jednom štáte v inom členskom štáte. Osvedčenie možno vydať na žiadosť dieťaťa alebo jeho zákonného zástupcu po preskúmaní zákonných podmienok na jeho vydanie a na základe relevantných dokumentov preukazujúcich rodičovstvo (čl. 50 návrhu).

8. Navrhovaný dátum implementácie
nie je

II. STANOVISKO SLOVENSKEJ REPUBLIKY

9. Všeobecná vecná analýza návrhu

Pre SR je návrh neprijateľný z dôvodu, že by mohol zaviazat' slovenské orgány uznať napríklad spoločné rodičovstvo dvoch osôb rovnakého pohlavia určené v inom členskom štáte EÚ, ako aj rodičovstvo pochádzajúce z náhradného materstva realizovaného v inom členskom štáte EÚ, čo je v rozpore so základnými zásadami určovania rodičovstva v zmysle aktuálne platného a účinného práva SR. Problematický je aj možný dopad do oblasti uznania rodičovstva pochádzajúceho z náhradného materstva realizovaného v treťom štáte, ak rodičovstvo k dieťaťu bolo následne určené v členskom štáte (napríklad osvojením). Návrh na rozdiel od súčasného stavu neumožňuje uznávajúcemu členskému štátu EÚ uznanie efektívne odmietnuť s poukazom na výhradu verejného poriadku. Zároveň, prípadnú výhradu verejného poriadku uplatnenú orgánmi SR pri rozhodovaní podľa práva iného členského štátu EÚ by mohol Súdny dvor EÚ interpretovať tak, že by SR musela uznať za rodičov aj osoby rovnakého pohlavia. Uvedené je však v pohľadu SR situáciou, pri ktorej je potrebné trvať na výhrade verejného poriadku.

Vzhľadom na zdôvodnenia Európskej komisie, ako aj predbežné vyjadrenia niektorých členských štátov EÚ sa nedá očakávať, že by v rámci negociácií došlo k takým zmenám, ktoré by návrh nariadenia učinili pre SR prijateľným. Z uvedeného dôvodu SR aktuálne nemá záujem o harmonizáciu pravidiel v oblasti uznávania rodičovstva na úrovni EÚ.

Navrhuje sa návrh odmietnuť už na začiatku rokovaní. Toto zabráni prijatiu nariadenia s pôsobnosťou pre celú EÚ, ale súčasne nezabráni tým členským štátom EÚ, ktoré majú na prijatí nariadenia záujem, rokovať o jeho prijatí formou tzv. posilnenej spolupráce s účinkami len pre tieto členské štáty EÚ navzájom.

10. Všeobecná právna analýza návrhu **a) Právny základ predkladaného návrhu**

Podľa Zmluvy o fungovaní Európskej únie patrí hmotné právo v oblasti rodinných vecí vrátane právneho postavenia osôb do právomoci členských štátov EÚ. To znamená, že hmotnoprávne pravidlá týkajúce sa určenia rodičovstva osoby sa stanovujú vo vnútroštátnom práve členských štátov EÚ.

Právny základ pre tento návrh je daný v čl. 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý stanovuje, že Rada ustanoví opatrenia týkajúce sa rodinného práva, ktoré majú cezhraničné dôsledky. Tieto opatrenia môžu zahŕňať prijatie spoločných pravidiel týkajúcich sa medzinárodnej právomoci, rozhodného práva a postupov na účely uznávania rodičovstva v inom členskom štáte EÚ.

Článok 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie je vhodným právnym základom pre tento návrh.

b) Zásada subsidiarity a zásada proporcionality

Existujúce praktické problémy s uznávaním rodičovstva vyplývajú z odlišných pravidiel (najmä právnych domnienok) jednotlivých členských štátov EÚ pre určenie rodičovstva, ako aj rozdielnych kritérií medzinárodnej právomoci a kolíznych noriem, ktorými sa určuje rozhodné právo pre určenie rodičovstva v cezhraničných situáciách. Členské štáty EÚ konajúce individuálne nemôžu uspokojivo odstrániť tieto praktické problémy, keďže uznávanie rodičovstva medzi členskými štátmi EÚ vyžaduje, aby boli pravidlá a postupy členských štátov rovnaké alebo aspoň zlučiteľné.

Deklarované ciele návrhu teda možno najlepšie dosiahnuť na nadnárodnej úrovni, teda návrh zodpovedá zásade subsidiarity.

Deklarovaným cieľom tohto návrhu je uľahčiť uznávanie rodičovstva medzi členskými štátmi EÚ stanovením:

- uznávania súdnych rozhodnutí,
- uznávania verejných listín, ktorými sa určuje rodičovstvo so záväzným právnym účinkom a
- prijímania verejných listín, ktoré v členskom štáte pôvodu nemajú záväzný právny účinok, ale v danom členskom štáte majú dôkazné účinky.

Za účelom dosiahnutia deklarovaných cieľov sa navrhuje harmonizovať aj pravidlá členských štátov EÚ pri určovaní rodičovstva v cezhraničných situáciách týkajúcich sa:

- medzinárodnej právomoci v prípade určovania rodičovstva a
- kolíznych noriem, ktorými sa určuje rozhodné právo.

Návrh neprekračuje rámec nevyhnutný na dosiahnutie deklarovaných cieľov, keďže harmonizuje len normy medzinárodného práva súkromného (pravidlá týkajúce sa právomoci a rozhodného práva na určovanie rodičovstva v cezhraničných situáciách) a:

- neharmonizuje úpravu vnútroštátneho hmotného práva, pokiaľ ide o vymedzenie rodiny či určovanie rodičovstva,
- neupravuje ani otázky vymedzenia pojmu manželstvo, registrované partnerstvo či iných zväzkov a ani uznávanie takýchto manželstiev či zväzkov uzavretých v zahraničí,
- nevzťahuje sa na uznávanie rodičovstva určeného v treťom štáte, ani na súvisiace rozhodnutia či listiny pochádzajúce z tretích štátov a
- použitie európskeho osvedčenia o rodičovstve je dobrovoľné a nenahrádza rovnocenné vnútroštátne dokumenty obsahujúce dôkaz o rodičovstve (napríklad rodný list).

Vzhľadom na uvedené možno návrh vyhodnotiť tak, že je v súlade so zásadou proporcionality.

11. Analýza jednotlivých ustanovení predkladaného návrhu s uvedením pozície ku konkrétnym ustanoveniam

Neuvádza sa vzhľadom na negatívne stanovisko SR k návrhu.

III. DÔSLEDKY NA LEGISLATÍVU SR A ADMINISTRATÍVNU PRAX SR

Vzhľadom na skutočnosť, že SR s návrhom nesúhlasí, nie sú identifikované dôsledky na legislatívu SR a administratívnu prax SR.

IV. VPLYV NA VYBRANÉ OBLASTI

Vzhľadom na skutočnosť, že SR s návrhom nesúhlasí nie sú identifikované vplyvy na vybrané oblasti.

Vplyvy navrhovaného materiálu				
Vplyvy na rozpočet verejnej správy z toho rozpočtovo zabezpečené vplyvy	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
	☐ Áno	☐ Nie	☐ Čiastočne	
Vplyvy na podnikateľské prostredie z toho vplyvy na MSP	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
	☐ Pozitívne	☐ Žiadne	☐ Negatívne	
Mechanizmus znižovania byrokracie a nákladov sa uplatňuje:	☐ Áno		☐ Nie	
Sociálne vplyvy	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
Vplyvy na životné prostredie	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
Vplyvy na informatizáciu	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
Vplyvy na služby verejnej správy pre občana, z toho vplyvy služieb verejnej správy na občanavplyvy na procesy služieb vo verejnej správe	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	
Vplyvy na manželstvo, rodičovstvo a rodinu	☐ Pozitívne	☒ Žiadne	☐ Negatívne	

V. INÉ DÔSLEDKY napr. SOCIÁLNE, ENVIRONMENTÁLNE, VPLYV NA PODNIKATELSKÉ PROSTREDIE

Vzhľadom na skutočnosť, že SR s návrhom nesúhlasí, nie sú identifikované iné dôsledky.

Vypracoval: Juraj Pagáč, tel.: +421 2 888 91 379, e-mail: juraj.pagac@justice.sk
Schválil: Viliam Karas, minister spravodlivosti